

**MINISTERUL CULTURII AL REPUBLICII MOLDOVA
ACADEMIA DE MUZICĂ, TEATRU ȘI ARTE PLASTICE
ȘCOALA DOCTORALĂ *STUDIUL ARTELOR ȘI CULTUROLOGIE***

Cu titlu de manuscris
**C.Z.U.: 792.83(043.3)
A67**

APOSTOL SNEJANA

**DIHOTOMIA EVOLUȚIEI DANSULUI SCENIC ÎN CONTEXTUL
ABORDĂRILOR SINCRONICE ȘI DIACRONICE**

REZUMATUL

TEZEI DE DOCTOR ÎN ARTE

SPECIALITATEA 654.01 – ARTĂ TEATRALĂ, COREGRAFICĂ

(CERCETARE)

CHIȘINĂU, 2023

**Teza a fost elaborată în cadrul Școlii doctorale *Studiul Artelor și Culturologie*,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice**

Conducător științific:

Guțu Zoia, doctor în științe pedagogice, profesor universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Componenta **Comisiei de doctorat** pentru susținerea publică a tezei de doctor în studiul artelor:

1. **Melnic Victoria**, doctor în studiul artelor, profesor universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice – *președinte al comisiei*
2. **Guțu Zoia**, doctor în științe pedagogice, profesor universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice – *conducător de doctorat*
3. **Șomărescu Simona**, doctor în teatru – artele spectacolului, conferențiar universitar, Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică "I.L. Caragiale", București, România – *referent oficial*
4. **Tipa Violeta**, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar, Institutul Patrimoniului Cultural Moldova – *referent oficial*
5. **Roșca-Ichim Angelina**, doctor în studiul artelor, profesor universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice – *referent oficial*
6. **Ghilaș Ana**, doctor în filologie, conferențiar universitar, Institutul Patrimoniului Cultural Moldova – *secretar al comisiei*

Susținerea publică a tezei de doctor va avea loc la **30 iunie, 2023**, ora **12:00**, în ședința Comisiei de doctorat din cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Sala Senatului, str. A.Mateevici, 111, MD 2009, Chișinău, Republica Moldova.

Teza de doctor și rezumatele pot fi consultate la Biblioteca Științifică Centrală *Andrei Lupan* a Academiei de Științe a Moldovei (str. Academiei 5^a, MD 2008, Chișinău), la Biblioteca Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice (str. A.Mateevici, 111, MD 2009, Chișinău) și pe paginile web ale ANACEC (<http://www.cnaa.md/>) și AMTAP (<http://amtap.md/>).

Rezumatele a fost expediat la data de **30 mai 2023**.

Secretar al Comisiei de doctorat: _____

Ghilaș Ana, doctor în filologie,
conferențiar universitar

Conducător de doctorat: _____

Guțu Zoia,
doctor în științe pedagogice,
profesor universitar

Autor: _____

Apostol Snejana

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei de cercetare

Societatea umană a creat numeroase structuri și sisteme care îi asigură stabilitatea, evoluția și autodezvoltarea. Printre acestea se înscrie cultura și specificul ei – concentrarea informației, realizarea forței creatoare a societății și a indivizilor în parte, totalitatea valorilor materiale și spirituale – care sunt de o importanță majoră pentru societate. Complexitatea fiecărui om și a societății în ansamblu, caracterul multidimensional al activității omului și interacțiunea diversă a oamenilor fac imposibilă construirea unui model general și unic al culturii, în particular al unuia dintre subsistemele ei – al artei coregrafice.

În acest sens, coregrafia este un gen original de creație subordonat legităților de dezvoltare a culturii societății.

În urma dezvoltării și diferențierii coregrafiei s-a evidențiat o diversitate de forme ale artei dansului, fiecare purtând o anumită funcție socială, artistică, estetică. Obiectul cercetării noastre este procesul de constituire și dezvoltare a dansului stilizat, care în cel mai mare grad este caracteristic pentru dansul scenic în diferitele sale manifestări. Anume dansul scenic preia și elementele dansurilor populare stilizarea cărora începe în secolul XII-lea. Din secolul al XVII-lea se constituie sistemul dansului scenic cu divizare în dans clasic și nonclasic.

Sub aspect istoric, dansul clasic își are rădăcinile în formele obișnuite ale dansului popular. Primele descrieri teoretice privind constituirea dansurilor clasice se referă la secolul al XVI-lea.

Diversitatea lucrărilor apărute pe parcursul dezvoltării artei coregrafice au fost în mare parte orientate la unele aspecte a fenomenelor contextuale studiate, ceea ce a generat necesitatea unui studiu complex al literaturii de specialitate în plan retrospectiv în vederea stabilirii tendințelor, legităților, precum și a particularităților de dezvoltare a artei coregrafice.

Un număr insuficient al cercetărilor teoretice privind evoluția artei coregrafice a generat necesitatea completării cadrului investigațional cu noi viziuni, noi abordări, în primul rând, cu referire la cadrul dihotomic al dezvoltării artei coregrafice din perspectiva intrinsecă și extrinsecă.

Descrierea situației din domeniul de cercetare și identificarea problemei

Majoritatea cercetărilor axate pe problema abordată de noi poartă în temei un caracter descriptiv, referindu-se la montări concrete sau la creația anumitor maeștri de balet.

Totodată, sunt de menționat un șir de studii importante, efectuate de către Nikolay Ivanovsky (*Dansul de salon din secolele XVI-XIX*. Kaliningrad, 2004), Nikolay Vashkevich (*Istoria coregrafiei de toate vârstele și popoarele*, Sankt-Petersburg, Moscova, 2009 (editată pentru prima dată în anul 1917), Vera Krasovskaya (*Teatrul de balet din Europa de Vest. Eseuri de istorie. De la origini până la mijlocul secolului al XVIII-lea*. Leningrad, 1979, 1981), Lyubov Blok (*Dans clasic. Istorie și*

modernitate, Moscova, 1987), Andrei Levinson (*Baletul vechi și nou. Maeștri de balet. Sankt Petersburg, Moscova, Krasnodar, 2008*), Deryck Linham (*The Chevalier Noverre: The Father of Modern Ballet, Sylvan Press, Londra, 1950*), Marian Hanna Winter (*The Pre-Romantic Ballet. Pitman, 1974*), Ivor Forbes Guest (*The romantic ballet in England. London, 1954*), Pierre Michot (*Histoire du ballet. Paris, 1945*). În România de problema evoluției dansului s-au preocupat: Tilde Urseanu, Ion Ianegic, Liviu Ionescu (*Istoria baletului, București, 1967*), Simona Șomăcescu (*Metodologia predării dansului clasic, București, 2019*).

În Republica Moldova lucrări având ca subiect istoria coregrafiei, au fost publicate de Elfrida Koroliiov (*Teatru de balet din Moldova, Chișinău, 1990*), Eleonora Golubeva (*Muzica de balet a compozitorilor Moldovei Sovietice. Chișinău, 1988*), Nina Rozhkovskaya (*Viața teatrală a Chișinăului XIX - începutul secolului XX, 1979*) et al. De menționat și studiile lui Zoia Guțu, Victoria Acciu, Maia Dohotaru, Angela Bețișor, Eleonora Varnacova, Ion Batrîncea consacrate educației coregrafice, autorii abordând, în parte, și constituirea dansului scenic în Republica Moldova. Lista poate fi prelungită, însă, comună pentru toate aceste studii, este contribuția (inegală) a autorilor referitoare la evidențierea și caracterizarea evoluției artei coregrafice.

Analiza generală a evoluției dansului scenic ne-a permis să identificăm următoarea contradicție:

- între abordarea dihotomică (bipolară: dans scenic – dans nonscenic, dans clasic – dans nonclasic) și analiza liniară a artei coregrafice (dans popular, dans cotidian, de salon, dans clasic etc.);
- între necesitatea de a stabili și interpreta/ elucida factorii și premisele evoluției artei coregrafice în vederea dezvoltării cadrului teoretic și aplicativ al artei coregrafice și insuficiența abordărilor și mecanismelor științifice în acest sens.

Contradicția identificată a generat următoarea **problema a cercetării**: stabilirea factorilor, premiselor și particularităților de dezvoltare a artei dansului, în speță, a dansului scenic din perspectiva abordării dihotomice și tridimensionale (istorice, filosofico-culturologice și coregrafice).

Obiectul cercetării: procesul evoluției dansului scenic de la faza incipientă până în prezent.

Scopul cercetării: determinarea și caracterizarea factorilor și premiselor evoluției dansului scenic pe continentul european în contextul abordărilor dihotomice și tridimensionale.

Obiectivele cercetării:

1. Analiza factorilor istorici și socioculturali care au predeterminat apariția dansului scenic.
2. Determinarea și analiza etapelor de evoluție a dansului scenic în cadrul abordării tridimensionale.

3. Fundamentarea conceptului de dezvoltare dihotomică a dansului scenic.
4. Evidențierea particularităților și a unor premise în evoluția dansului, începând cu secolul al XII-lea și până în prezent.
5. Stabilirea tendințelor de dezvoltare a dansului scenic în cadrul modernismului și postmodernismului.

Ipoteza cercetării

Presupunem că abordarea dihotomică însoțită de aplicarea metodelor de analiză sincronică și diacronică în constituirea și evoluția dansului scenic ne va permite să argumentăm, mult mai amplu și profund, acei factori care au predeterminat și determină dezvoltarea artei coregrafice și să evidențiem premisele și tendințele acestui proces.

Bazele teoretice ale cercetării le constituie:

- teoriile de cunoaștere (științifică, empirică și artistică);
- teoriile contemporane ale artei (John Ruskin – despre interacțiunea artelor, Wassily Kandinsky – despre spiritual în artă);
- teoriile artei coregrafice: Jean-Georges Noverre, Angela Pikard, Vadim Nikitin;
- legile dialectice și, în special, legea unității și a luptei contrariilor (dansul scenic, fiind prin natura sa o unitate a contrariilor – o sinteză a artelor –, în manifestările sale plasează în prim-plan fie momente ale confruntărilor, ale luptei contrariilor, fie ale unității, coeziunii lor, ceea ce ne-a permis să înaintăm ideea dihotomiei în dezvoltarea artei coregrafice);
- conceptul dihotomic, realizat:
 - 1) în baza principiilor: *interferenței*, care presupune impactul contrariilor și respingerea (neacceptarea) de către un anumit gen al artei coregrafice a anumitor aspecte (a limbajului, tehnicii, stilului etc.) specifice altor genuri ale artei coregrafice (ale dansului scenic, nonscenic, ale dansului clasic, nonclasic); *transpoziției* (transferului), care presupune transferul anumitor aspecte (a limbajului, tehnicii, stilului etc.) dintr-un gen al artei coregrafice în altul;
 - 2) în baza evidențierii contrariilor caracteristice artei coregrafice: la nivelul de limbaj al dansului (poziții, mișcări, desene etc.), care se manifestă prin simetrie și asimetrie; la nivelul motivului plastic determinat de particularitățile cinetice, dinamice și ritmice, caracteristice pentru un gen al artei coregrafice; la nivelul formei artistice și al conținutului artistic; la nivelul imaginilor dramaturgice și coregrafice.

Metodologia cercetării

Sinteza și justificarea metodelor de cercetare a presupus valorificarea următoarelor metode:

- *Studiul bibliografic și documentar* (metoda prin care informațiile științifice și artistice au fost

extrase din mai multe surse de specialitate: monografiile, studii științifice, studii bibliografice, volume academice, articole științifice etc.).

- *Metoda analitică* (metoda prin care s-a realizat analiza conceptelor, abordărilor, tendințelor, a operelor de artă etc.).
- *Metoda sintetică* (metoda prin care s-a reflectat asupra întregului din perspectiva părților lui componente: etapele dezvoltării, dimensiunile abordării, tipologia artei coregrafice etc.).
- *Metodele sincronă și diacronă* (metode prin care s-a cercetat evoluția istorică și starea actuală a dansului scenic popular).
- *Metodele inducției și deducției* (metode prin care analizele și reflecțiile s-au realizat de la particular la general și de la general la particular).
- *Metoda descriptiv-explicativă* (metodă prin care au fost descriși și explicați factorii și premisele evoluției dansului scenic).

Inovația și originalitatea cercetării:

1. A fost propusă o nouă viziune în cercetarea artei coregrafice, care are la bază atât conceptul dihotomic (evoluția dansului scenic în cadrul paradigmei coregrafice unitare și în cadrul unor paradigme aparte: paradigma dansului clasic și paradigma dansului nonclasic), cât și principiul interferenței (influența a unui gen de coregrafie asupra altuia) și al transpoziției (aplicarea mijloacelor de expresie a unui gen de dans în alte genuri de artă coregrafică).
2. Au fost relevate contextele și premisele istorice și social-culturale care au influențat constituirea și dezvoltarea dansului scenic pe continentul european. Fiecare epocă istorică a influențat în felul său edificarea artei coregrafice. Totodată, asincronizarea și asimetria dezvoltării istorice își găseau expresie în faptul că fenomenele și legitățile generale ale evoluției artei coregrafice s-au manifestat în diferit timp și în forme diferite.
3. Au fost evidențiate și argumentate premisele apariției și evoluției dansului scenic în cadrul abordării tridimensionale: istorice, filosofico-culturologice și propriu-zis coregrafice. În cadrul abordării istorice, premisele se află în corelație cu dezvoltarea relațiilor social-economice, specifice pentru fiecare epocă, și cu modul în care acestea au influențat constituirea artei coregrafice. În cadrul abordării filosofico-culturologice, premisele sunt corelate cu așa curente și direcții ca: Renașterea, Clasicismul, Romantismul, Impresionismul, Modernismul și Postmodernismul. În cadrul abordării coregrafice, propriu-zise, premisele se află în corelație cu evoluția stilisticii și tehnicii dansului scenic.
4. Au fost argumentate particularitățile fiziologice, biologice, psihologice și sociale ale stilisticii și tehnicii dansului scenic ca cele mai importante mijloace de creare a imaginii coregrafice și estetice în spectacolul coregrafic.

5. Au fost evidențiate tendințele de dezvoltare a dansului scenic de pe pozițiile modernismului și ale postmodernismului: dispar unele genuri ale artei dansului și apar altele noi; apar noi tehnici ale artei dansului, improprii dansului clasic; pe de o parte, toate genurile artei coregrafice devin mai apropiate, păstrată mișcarea ca bază a dansului, iar, pe de altă parte, dansul clasic se distanțează de cel nonclasic.

Relevanța și valoarea teoretică a cercetării

Teoria și istoriografia artei coregrafice sunt completate cu noi abordări, concepte, argumente:

1. Pentru prima dată este fundamentat conceptul dihotomic al constituirii și dezvoltării dansului clasic și nonclasic. La început, în cadrul unei paradigme coregrafice unice (demersul intrinsec), iar mai apoi, începând cu secolul XVI, în cadrul paradigmelor aparte (demersul extrinsec). De asemenea, sunt argumentate principiile interferenței și transpoziției drept componente ce constituie acest concept.
2. Este fundamentat coraportul cauză-efect: între particularitățile diferitor epoci istorice și impactul lor asupra constituirii și dezvoltării artei coregrafice, între logica constituirii artei dansului și mijloacele acesteia: stilizarea, tehnica, limbajul.
3. Este propusă clasificarea artei coregrafice în cadrul abordărilor moderniste și postmoderniste. Paradigma artei coregrafice include dansul scenic și nonscenic; dansul scenic include dansul clasic și nonclasic; dansul nonclasic include dansul popular, sportiv și alte dansuri.
4. Sunt determinate legăturile dezvoltării artei dansului:
 - legătura dintre epocile istorice și influența lor asupra formării artei dansului;
 - corelarea diferitor genuri de artă: muzică, pictură, arhitectură, coregrafie și influența lor reciprocă;
 - conexiunea concepțiilor filosofico-culturologice și impactul acestora asupra formării artei coregrafice pe parcursul istoriei;
 - legătura dintre școlile coregrafice, în parte dintre coregrafi, dansatorii remarcabili, și constituirea și dezvoltarea artei dansului;
 - dihotomia, continuitatea și aspectul polyvalent al dezvoltării artei dansului în cadrul intercorelărilor și contradicțiilor permanente.
5. Sunt specificate tendințele de dezvoltare a artei coregrafice în plan retrospectiv:
 - alternanța și apariția noilor specii, direcții, genuri ale artei coregrafice, a noilor filosofii ale dansului;
 - diversificarea stilisticii, tehnicii, limbajului dansului, folosirea tuturor posibilităților corpului uman; utilizarea tehnologiilor inovaționale în arta coregrafică;
 - utilizarea tehnologiilor informaționale și comunicaționale moderne în arta coregrafică;

- perfecționarea, prin noi viziuni, a abordărilor clasice în dezvoltarea artei coregrafice.
6. Este determinat statutul și sunt stabilite caracteristicile dansului scenic național ca parte a culturii europene și naționale.

Semnificația practică a cercetării constă în posibilitățile utilizării rezultatelor cercetării la elaborarea cursurilor de teorie și istorie a artei coregrafice pentru colegiile și facultățile cu profiluri artistice, la redactarea curriculumului *Istoria și teoria artei coregrafice*, a ghidurilor, a materialelor didactice.

De asemenea, rezultatele cercetării pot fi folosite pentru investigațiile ulterioare ale problemelor ce țin de dezvoltarea artei coregrafice.

Abordarea dihotomică propusă deschide noi perspective pentru cercetarea artei coregrafice atât în plan retrospectiv, cât și prospectiv.

Aprobarea rezultatelor cercetării

Teza de doctorat a fost discutată în cadrul Comisiei de îndrumare și ședințele Școlii Doctorale Studiul Artelor și Culturologie din cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, la conferințe naționale și internaționale, precum și prin publicații științifice.

Implementarea rezultatelor

Rezultatele cercetărilor sunt aplicate în procesul de instruire la Facultatea *Arta Teatrală, Coregrafică și Multimedia* a Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, realizat pe baza Curriculumului și a cursului *Istoria și teoria artei coregrafice*.

Publicații la tema tezei: rezultatele cercetării s-au concretizat în 6 articole științifice publicate în reviste științifice și/ sau prezentate în cadrul conferințelor internaționale și cu participare internațională.

Volumul și structura tezei: Lucrarea cuprinde introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie cu 179 de surse, 132 pagini text de bază, 1 anexă și 5 tabele.

Cuvinte-cheie: coregrafie, dans, evoluția dansului scenic, dihotomie, balet, dans clasic, dans nonclasic, modernism, postmodernism, stilistica și tehnica dansului, spectacol coregrafic.

SINTEZA CAPITOLELOR

În **Introducere** sunt argumentate actualitatea și importanța temei de cercetare, este formulată problema cercetării, metodologia și repererele artistice, sunt indicate noutatea, originalitatea, valoarea științifică și artistică a cercetării, precum și valoarea aplicativă a acesteia. Totodată sunt indicate modalitățile de aprobare și implementare a rezultatelor cercetării, volumul și structura tezei, cuvintele-cheie și sumarul compartimentelor.

În **Capitolul 1 Dansul scenic: context și tendințe de dezvoltare** se analizează premisele evoluției dansului scenic din perspectiva socioculturală și istorică.

Din momentul ce obiectul cercetării noastre îl reprezintă procesul evoluției dansului scenic pe continentul european, iar majoritatea autorilor de istorie a dezvoltării artei coregrafice afirmă că dansul scenic se constituie în secolele XII-XIII, pentru cercetarea noastră au relevanță procesele istorice care din secolul XII și până în zilele noastre au influențat evoluția artei coregrafice, în ansamblu, și evoluția dansului scenic, în particular.

Comunitatea istorico-culturală specifică europeană, cu toată varietatea și complexitatea componenței etnice și a nivelului de dezvoltare socială, culturală și economică, s-a format în urma unui ansamblu de procese de constituire și dezvoltare. La crearea acestei unități a contribuit și circumstanța că toate popoarele de pe teritoriul Europei s-au încadrat treptat în sfera de influență a creștinismului, dar și a tradițiilor culturale și estetice ale lumii antice.

Totodată, istoricii atenționează asupra caracterului complex și contradictoriu al procesului istoric: asincronia și asimetria în dezvoltarea istorică sunt determinate de faptul că fenomenele și legitățile comune pentru întreg continentul s-au manifestat în timp diferit și în diverse forme. Aceasta se referă și la domeniul culturii și artei, în particular. După cum s-a menționat deja, constituirea artei coregrafice își are începutul în secolele XII-XIII.

Anume în acest timp în arta Europei Occidentale domină stilul romanic preluat din arhitectură. El exprima o anumită viziune asupra lumii și o percepție specifică oamenilor unei epoci în care sistemul imaginar-artistic, deși conținea diferențe cronologice și locale destul de semnificative, permitea evidențierea unor trăsături universale, a unor particularități ce reflectau esența etapei respective de dezvoltare a idealului artistic al Evului Mediu și a formelor lui de realizare, incluzând formele artei coregrafice [27, p.5].

Tendința spre absolut a artei medievale din Europa Occidentală s-a manifestat prin aceea că frumusețea terestră, creațiile omului serveau ca reflectare a frumuseții supreme, or în virtutea coparticipării, aceste creații purtau un anumit grad de perfecțiune și exprimau veridicitatea existenței. Artă Evului Mediu este diversă, dar și polisemantică, fiind plină de simbolism. Anume această tendință a determinat nevoia de stilizare a dansurilor populare simple, astfel încât ele să devină plastice, să poarte un caracter estetic și umanist.

Secolul al XII-lea cercetătorii îl cataloghează drept unul al „umanismului medieval”, al „renașterii medievale” sau al „revoluției culturale”. Deși asemenea afirmații generează mai multe dispute, toți sunt de acord că anume atunci au avut loc schimbări majore în viața spirituală și în cultură, inclusiv în constituirea artei coregrafice.

Perioada menționată se caracterizează prin pasiunea față de moștenirea antică, prin amplificarea tendințelor raționaliste, ceea ce a dus la sporirea elementelor laice și antireligioase în cultură, în artă în general și în domeniul artei coregrafice, în particular. Drept premisă importantă în

dezvoltarea artei coregrafice a constituit eposul popular, fiind exprimat și prin intermediul dansurilor. Eposul popular a servit drept etalon al vieții, drept mijloc de afirmare estetică și de creare a imaginilor artei coregrafice.

În secolele XIV-XV decalajul în dezvoltarea anumitor regiuni și țări ale Europei a determinat și dezvoltarea neunivocă a artei dansului. În același timp, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea își face apariția și se dezvoltă vertiginos o cultură de nou tip – cea a Renașterii. Ca tip deosebit de gândire, ea a apărut grație faptului că în societatea europeană (în primul rând în cea italiană) s-au creat condițiile pentru formarea unei noi concepții, viziuni despre lume, om. Idealul Renașterii consta în dezvoltarea armonioasă a personalității cu potențial creator nelimitat în diferite domenii, inclusiv în domeniul artelor. Înaintarea în prim-plan a idealului omului nou și a noului mod de viață au devenit factori de primă importanță ai vieții culturale. Epoca Renașterii a generat și o nouă viziune asupra lumii, un nou mod de gândire, a schimbat senzația timpului și spațiului, a dezvoltat capacitatea de abstractizare, a sporit interesul față de cunoașterea artistică senzitiv-concretă a lumii, inclusiv cu mijloacele artei coregrafice. Umanismul a devenit forța motrice a evoluției culturii și artei. Una dintre cele mai importante direcții ale lui fiind noua concepție estetică: interesul major față de om și lumea înconjurătoare, căutarea armoniei și frumosului. Tot acum apare și o nouă concepție despre artă, ceea ce a influențat considerabil și constituirea coregrafiei ca specie sintetică a artei [28, p.622].

O următoare perioadă în dezvoltarea artei coregrafice a fost Iluminismul (secolele XVII-XVIII), care a devenit un factor important în dezvoltarea culturii și artei.

Considerăm semnificative cuvintele lui Immanuel Kant care consideră că „iluminismul este ieșirea omului din vârsta minoratului în care el se află „din proprie vină”...”. „*Sapere aude*” – ai bărbăția de a te folosi de propria rațiune! – aceasta este lozinca Iluminismului.” [32, p.27].

Anume această epocă a fost impusă să răspundă nu doar la problema artei și a schimbărilor în ea, dar și la problema descoperirii artistice născute în adâncurile noului tip de conștiință [28, p.300].

Nu mai puțin importantă pentru dezvoltarea artei coregrafice a fost epoca modernă. Se poate observa că, în pofida unui șir de contradicții și impedimente istorico-culturale, arta coregrafică din secolele XVIII-XX s-a perfecționat ca gen (specie sintetică și independentă a artei). În același timp, în cadrul artei coregrafice s-au produs delimitări clare între dansul clasic și cel nonclasic.

Secolul XXI se caracterizează prin apariția de noi direcții, genuri, specii de dans, prin diversitatea abordărilor artistice din perspectiva postmodernismului, păstrând și canoanele clasice ale coregrafiei.

Analiza cercetărilor axate pe problemele constituirii și dezvoltării dansului scenic ne-a permis să constatăm că unele propun o abordare sincronică (studierea și compararea concomitentă a dezvoltării artei dansului, care s-a produs în diferite locuri), iar altele – una diacronică (cercetarea

fenomenului coregrafic în dezvoltare în cadrul diferitor epoci). În același timp, există numeroase cercetări ce poartă un caracter sincronico-diacronic. Mai mult, pe parcursul întregii istorii de dezvoltare a dansului scenic s-au schimbat și abordările în studierea lui: de la analiza mișcărilor elementare; a limbajului dansului, până la studierea formelor lui, a conținutului, a valorilor estetice etc.

Se consideră că o primă lucrare teoretică în domeniul dansului ar fi „L’Orchesographia”, elaborată în 1588 de canonicul francez Thoinot Arbeau. În această lucrare se analizează detaliat pașii de dezvoltare a dansului scenic în secolele XV-XVI, accentul fiind pus pe evidențierea noilor semnificații ale mișcărilor dansului, care urmau să servească proslăvirii cetățenilor avuți. T.Arbeau afirma: „la început, Biserica promova obiceiul, ajuns până în zilele noastre, să se cânte imnuri dansându-se și clătinându-se; care și în prezent poate fi observat în mai multe regiuni” [35, p.16].

De altfel, toți cercetătorii contemporani ai istoriei artei coregrafice pornesc de la lucrarea lui T.Arbeau *L’Orchesografia*. Or, aici autorul reflectă cerințele față de dans și principiile impuse pe timpul său dansului. După cum afirmă N.Ivanovsky „Cartea lui T.Arbeau pune bazele acelei școli franceze a dansului care peste un secol va conduce la instituirea Academiei Regale de dans, în Paris, devenită legiuitorul modei dansului timp de mai mult de o sută de ani” [26, p.10].

E de menționat, că pe parcursul său istoric evoluția dansului scenic a fost studiată de mulți cercetători, dar și coregafi, precum: L.Blok, N.Vashkevich, V.Krasovskaya, V.Striganova, I.Ginot, M. Michel, T.Urseanu, I.Ianegic, L.Ionescu, E.Koroliiov ș.a.

Pentru cercetarea noastră este important că mai mulți experți ai dansului (V.Krasovskaya, V.Striganova, V.Uraliskaya) au insistat pe aspectul dihotomic în dezvoltarea artei coregrafice. Pe de o parte, dansul popular, pe calea stilizării și aranjamentului ca gen aparte, prelua forma dansului scenic, iar pe de alta – sub influența diferitor factori, inclusiv a dansului scenic, către sfârșitul secolului al XVII-lea a preluat forma spectacolului de balet, prezentând în sine deja o artă profesională. Astfel spus, constituirea dansului scenic și a baletului aveau la bază aceeași sursă – dansurile populare (mai detaliat acest aspect va fi examinat în capitolul ce urmează).

Analiza contextelor cultural-istorice, în cadrul cărora s-a constituit și s-a dezvoltat arta coregrafică a avut câteva particularități. Pe de o parte, aceasta a reliefat modul în care diferite epoci istorice au predeterminat direcțiile dezvoltării dansului; cum a interacționat dansul cu alte specii de artă și ce influență el a exercitat asupra dezvoltării culturii diferitor popoare etc. Pe de altă parte, analiza contextelor cultural-istorice în care a evoluat arta dansului a permis să se identifice verigile lipsă pentru o prezentare mai amplă a dezvoltării artei coregrafice sub impactul proceselor cultural-istorice aflate în schimbare pe continentul european în ansamblu, inclusiv în România și în Republica Moldova.

O deducție importantă este și aceea că legitățile generale ale evoluției artei coregrafice sunt caracteristice pentru toate statele Europei, însă influența acestor legități s-a manifestat în diverse perioade și pe căi diferite. Astfel, dacă în Franța, Italia, Spania ș.a. dansurile aranjate stilistic își fac apariția în secolele XII-XIV, atunci în Principatele Române acest proces începe mult mai târziu.

Un alt aspect important este că analiza generalizată a contextelor cultural-istorice a condus la ipoteza de dezvoltare dihotomică a artei coregrafice, începând cu aranjamentul dansurilor scenice clasice și nonclasice ca specii/ genuri de sine stătătoare ale artei.

Capitolul 2. Evoluția dansului scenic: legități și particularități vizează analiza și descrierea abordării tridimensionale a evoluției dansului scenic.

Prima abordare – istorică – evidențiază etapele evoluției artei dansului în corespundere cu perioadele de dezvoltare istorică a societății: *Epoca Antică, Epoca Evului Mediu, Epoca modernă și Epoca contemporană (postmodernă)*.

A doua abordare – culturologică – evidențiază etapele evoluției artei dansului în corelație cu evoluția culturii umane în ansamblul diverselor ei curente: *Renaștere¹, barocă, clasicism, romantism, impresionism, expresionism, modernism și postmodernism*.

A treia abordare – artistică – evidențiază etapele evoluției artei dansului în conformitate cu progresul formelor și mijloacelor specifice artei coregrafice: *etapa sincretică (antistilistică), etapa aranjamentului stilistic al dansului, etapa academică (poststilistică)*.

Totodată, este de menționat că între aceste perspective există o interconexiune, chiar dacă etapele dezvoltării artei dansului în cadrul primei abordări pot să nu coincidă cu cele ale dezvoltării artei dansului văzute în cadrul abordărilor a doua și a treia, tot așa cum nu vor coincide nici acestea din urmă, deși se pot intersecta și interacționa.

Abordarea istorică în analiza evoluției artei dansului

Epoca Antică. Analizând originea dansurilor, practic toți cercetătorii o atribuie Epocii Antice. Anume la această etapă de dezvoltare a umanității apar primele elemente ale dansurilor, exprimându-se prin diferite ritualuri de cult și mimându-se comportamentul diferitor animale.

Epoca Evului Mediu. Majoritatea cercetătorilor istoriei dansului datează apariția dansului scenic cu Evul Mediu, derivând din dansurile populare, legate de existență, care se aflau în continua schimbare datorită normelor etichetei și modului de viață al diferitor pături sociale, în primul rând, al celor privilegiate. Așa au apărut dansul branlebasse dansul, sau „dansul scăzut” de curte; country dance; menuetele popular și laic etc. În Evul Mediu se remarcă o creștere a stilizărilor dansurilor populare, se cristalizează mijloacele expresive ale dansului.

¹ *Renașterea* în unele clasificări este abordată ca etapă istorică în altele ca curent istorico-culturologic.

Epoca modernă. După cum afirmă istoricii (Eugenia Gutnova, Zinaida Udaltsova, Anatolii Borodin ș.a.) perioada modernă se caracterizează prin dezvoltarea culturii și artei. În legătură cu dezvoltarea relațiilor socio-economice, arta și, în particular, arta coregrafică, a început să poarte un caracter academic.

Au apărut noi forme și mijloace ale dansurilor scenice clasic și nonclasic. După cum afirmă V.Striganova și V.Uraliskaya, la jumătatea secolului al XVIII-lea dansurile populare cedează locul celor de salon și celor scenice.

Epoca contemporană. Se caracterizează prin faptul că tot mai acut și mai activ se pune problema canonizării coregrafiei scenice [37, p.7].

Se observă acum o tranziție a stilului, mobilitatea ritmurilor, apar noi dansuri scenice. Se remarcă și tendința spre dansul ce poartă caracter improvizator. Totodată, se menține și interesul față de dansurile mai timpurii: vals, polcă, mazurcă etc., care se dezvoltă și în prezent, fiind propuse noi forme și abordări ale acestora. De remarcat și faptul că apar și se răspândesc dansuri cu o înaltă ritmicitate, printre care un loc aparte îl ocupă cele sportive și cele moderne.

Tabelul 2.1. Etapele evoluției artei dansului în cadrul contextului istorico-cronologic

Nr. d/o	Epoca, perioada istorică	Particularitățile caracteristice	Reprezentanți, valori de bază
1.	<i>Epoca antică</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Elementele dansurilor sunt legate de ritualurile de cult; • Mișcările de dans sunt legate cu psihicul și necesitățile omului antic de a-și exprima emoțiile. • Apar dansurile populare. 	<ul style="list-style-type: none"> • Apare sincretismul artei coregrafice; • Se fac primii pași în stilizarea dansului.
2.	<i>Epoca Evului Mediu</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Apare dansul scenic în baza dansurilor sociale (obișnuite); • Se formează dansurile populare; • Biserica exercită influență asupra constituirii dansului; • Apar noi forme de dans; • Începe etapa de delimitare a dansului scenic în clasic și nonclasic. 	<ul style="list-style-type: none"> • Apar dansurile <i>Carola, Saltarella, Menuet</i>, etc.; • Apare profesia de <i>dansator</i>; • La Paris este inaugurată Academia Dansului; • Are loc stilizarea dansului - baletele <i>Triomphe de l'amoure, La Nuit</i>.
3.	<i>Epoca modernă</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Arta coregrafică a început să poarte caracter academic; • Se delimitează dansurile clasic și nonclasic; • Apar noi forme ale artei coregrafice: spectacolele de balet, dansurile 	<ul style="list-style-type: none"> • Epoca lui J.G. Noverre, S.Vigano, M.Taglioni, C.Grisi, M.Petipa, I.Duncan et. al. Baletele: <i>Prometeu, Terpsichora, Silfida, Giselle, Frumoasa</i>

		populare scenice etc.;	<i>din pădurea adormită, Lacul lebedelor.</i>
4.	<i>Epoca contemporană</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Apar elementele de modernism. • Arta coregrafică se dezvoltă sub semnul modernismului și al postmodernismului; • Apar noi direcții în coregrafie; • Se observă delimitarea în continuare a diferitor genuri de dans. 	<ul style="list-style-type: none"> • Epoca lui M.Fokin, V.Nijinsky, A.Pavlova, Y.Grigorovich, I.Moiseev, R.Petit, M.Bejart și al. Baletele: <i>Silfide, Apollon-Musagète, Lebăda, Spartacus, Carmen, Balet for life</i>

După cum am remarcat deja, o altă abordare importantă privind analiza evoluției artei dansului și etapele ei de dezvoltare poate fi cea *culturologică*, ce vizează curentele artei și culturii: renașterea, barocul, clasicismul, romantismul, expresionismul, modernismul, postmodernismul și altele.

Tabelul 2.2. Etapele dezvoltării artei dansului în cadrul curentelor și direcțiilor filosofico-culturologice

Nr. d/o	Curent/ direcție	Particularități	Reprezentanți
1.	<i>Renașterea</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Ia naștere filosofia umanismului; • Se dezvoltă dansurile populare; • Apare primele cărți despre dans; • Dansul se divizează în clasic și nonclasic; • Dominează dansuri ca branl, carola; • Idealul este căutat în antichitate. 	<ul style="list-style-type: none"> • Domenico da Piacenza • Fabrizio Caroso da Sermoneta • Cesare Negri • Guglielmo Ebreo da Pesaro • Antonio Cornazzano
2.	<i>Barocul</i> (propășirea secolului XVII)	<ul style="list-style-type: none"> • Finețe și manierism; • Orientarea spre estetic; • Constituirea dansului scenic; • Maniera deosebită de interpretare; • Legătura cu alte specii de artă. 	<ul style="list-style-type: none"> • Academia Regală de Dans din Paris; • <i>Menuetul</i> devine cel mai popular dans Barocului, fiind populare și <i>gavotul, pasacalle, chaconne</i> etc.
3.	<i>Clasicismul</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Se sprijină pe valorile Renașterii; • S-au format anumite canoane clasice, cerințe față de dans. 	<ul style="list-style-type: none"> • P.Beauchamp; • J.F. Rameau; • Marie Sallé; • J.G. Noverre
4.	<i>Romantismul</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Libertatea creației; • Diversitatea stilurilor; • Sprijinul pe creația populară. 	<ul style="list-style-type: none"> • F.Taglioni; • M.Taglioni; • A.Bournonville; • S.Viganò;

			<ul style="list-style-type: none"> • J. Coralli; • J. Perrot • M. Petipa;
5.	Expresionismul și Impresionismul	<ul style="list-style-type: none"> • Domină începuturile estetice; • Accentul se pune pe componenta emoțională. 	<ul style="list-style-type: none"> • M. Fokin; • V. Nijinsky • Rudolph von Laban; • H. Cratuberg.
6.	Modernismul	<ul style="list-style-type: none"> • Apariția noii concepții cu privire la dans și la exprimarea mișcărilor expresive cu ajutorul corpului; • Apar noi forme de dans. 	<ul style="list-style-type: none"> • I. Duncan; • L. Fuller; • M. Fokin; • S. Diaghilev; • M. Graham; • D. Humphrey;
7.	Postmodernismul	<ul style="list-style-type: none"> • Devine în opoziție atât față de dansul clasic, cât și de cel neclasic; • Noi stiluri și orientări; • Noi tehnici de interpretare; • Noi abordări privind decorarea scenei; • Noi efecte speciale; • Accentul se pune pe improvizare, virtuozitate, inclusiv cea de contact. 	<ul style="list-style-type: none"> • J. Neumeier • Jiri Kylian • L. Horton; • P. Bausch; • B. T. Jones.

O altă abordare a etapelor evoluției artei dansului ține de studiul coregrafiei propriu-zise. În acest sens, pot fi delimitate etapele/ perioadele prin care a evoluat limbajul dansului. Astfel, evoluția dansului poate fi divizată convențional în trei etape.

Prima etapă – sincretică (preistorică), când formele dansului și mișcărilor nu se subordonează unor norme și cerințe riguroase.

A doua etapă – stilistică, când dansul capătă anumite forme și este subsumat anumitor norme și cerințe. Dansul se formează ca specie a artei și se structurează în anumite genuri și specii.

A treia etapă – academică (poststilistică), când dansul, ca gen al artei, iese din cadrul normelor și cerințelor general acceptate.

În contextul acestor abordări a fost analizată evoluția dansului scenic în diferite țări europene. După cum am remarcat deja, evoluția artei dansului în Europa a avut atât trăsături generale, cât și specifice care pot fi raportate la o țară concretă. De menționat, că atât în trecutul istoric, cât și la etapa contemporană legiuitori ai modei au fost și sunt într-o anumită măsură așa țări ca: Grecia, Italia, Franța, Spania, Anglia, Rusia ș.a. Într-o listă aparte pot fi înscrise țările nordice: Suedia, Norvegia, Danemarca, Finlanda, Olanda.

În țările europene, neluând în considerare un șir de caracteristici generale, dansul scenic s-a dezvoltat neomogen. Dacă într-o anumită perioadă (secolele XII-XVII) legiuitori ai modei erau Italia, Franța, atunci în alte perioade (secolele XIX-XX) legiuitori ai modei devin Rusia (baletul clasic) și Germania (dansul modern).

La fel de neomogen s-a manifestat și legitatea dezvoltării dihotomice a dansului scenic în diferite țări și în perioade diferite. Astfel, mult mai accentuat divizarea dansului scenic în clasic și nonclasic s-a manifestat în așa țări ca Franța, Rusia și mai puțin pronunțat în Spania, Danemarca ș.a.

Este de remarcat că, în mod frecvent, factorul de bază al dezvoltării dansului scenic într-o țară sau alta a Europei a devenit cel al personalității, adică prezența autorității unor dansatori, coregrafi, maeștri de balet (pentru Italia – Salvatore Viganò, pentru Franța – Maria și Filippo Taglioni, pentru Danemarca – August Bournonville, pentru Germania – Jean-Georges Noverre, pentru Rusia – Jules Perrot, Marius Petipa). Ei au influențat asupra dezvoltării artei coregrafice nu doar în țările lor, dar în general pe continentul european. În special constatarea poate fi ilustrată prin *Russian Seasons* în Paris.

Acele țări europene care s-au caracterizat printr-o cultură coregrafică mai puțin dezvoltată pe parcursul istoriei (România, Bulgaria, Republica Moldova ș.a.), la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI au ridicat considerabil nivelul artei coregrafice, desigur sub influența tendințelor europene și mondiale, precum și a factorilor interni, inclusiv a dansului popular.

În Republica Moldova arta coregrafică scenică s-a dezvoltat sub influența diferitor factori istorici, fiecare punând o anumită amprentă asupra esenței și caracterului dansurilor scenice. Cu toată complexitatea de constituire a dansului scenic în Republica Moldova, este de remarcat că cultura populară a dansului a atins un nivel înalt, ceea ce a asigurat și asigură condiții necesare pentru dezvoltarea în continuare a dansului clasic și nonclasic.

Apariției dansului clasic îi sunt consacrate numeroase cercetări, dintre care cele mai cunoscute sunt elaborate de T.Urseanu, I.Ianegic, L.Ionescu, L.Blok, N.Vashkevich, V.Krasovskaya, A.Levinson și al.

„Baletul este o specie a artei muzical-teatrală, conținutul căreia se exprimă în tipare coregrafice. Baletul aparține speciilor sintetice spațial-temporale ale creației artistice, incluzând dramaturgia, muzica, coregrafia, arta plastică. or, toate acestea există în balet nu ca ceva izolat și nu se asociază mecanic, ci sunt subordonate coregrafiei, care este centrul sintezei lor. Baletul este forma superioară a coregrafiei” [24, p.42].

Baletul european a apărut în epoca Renașterii, deși deja în epoca medievală sărbătorile populare și ceremoniile bisericești conțineau elemente ale viitoarelor reprezentări teatralizate însoțite de dansuri. În secolele XIV-XV în Italia se contura *dansul de salon* în baza *dansului popular*, ulterior acesta e profesionalizat. Au apărut primii maeștri de balet, printre tratate ce reglementează domeniul,

formând școala de dans, care a jucat un rol important în constituirea baletului. În secolele XV-XVI dansul este supus teatralizării, apărând în spectacole combinate, mixte. Era prezentat în cadrul scenetelor (*moresca*) și al intermediilor, devenind parte a noilor genuri ale muzicii italiene, ale teatrului secolului al XVI-lea (pastorale, opere). Termenul „balet” a apărut în Italia la sfârșitul secolului al XVI-lea, având semnifica de episod dansant care transmite o anumită dispoziție [24, p.43].

La sfârșitul secolului al XVII-lea au fost elaborate canoane care reglementau tematica și forma spectacolului de balet, s-a constituit școala „nobilă” franceză de dans, reprezentată de maestrul de balet Pierre Beauchamp, care în 1661 a condus Academia Regală de dans din Franța, baletul de curte s-a răspândit în toate țările Europei, unde preia și trăsături naționale. În Rusia teatrul de balet a apărut în a doua jumătate a secolului al XVII-lea [24, p.43].

Reforma definitivă a teatrului de balet se produce în anii '60 ai secolului al XVIII-lea, meritul revenind maeștrilor de balet Gasparo Angiolini și Jean-Georges Noverre. Coregrafii teoreticieni susțineau pozițiile clasicismului iluminist, punând accentul pe „imitarea naturii”, ceea ce presupunea că în teatru trebuie demonstrate caracterele firești și sentimentele adevărate. Ei considerau spectacolul de balet drept o reprezentare teatralizată serioasă, în care acțiunile personajelor se expun prin mijloacele coregrafice (în special prin pantomimă)” [24, p.43].

Dezvoltarea dansului clasic în secolul al XIX-lea s-a desfășurat sub semnul romantismului (S.Vigano, M.Taglioni).

Sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX s-a remarcat prin apariția esteticii a dansului elaborate de Michail Fokin. El a creat un nou tip de spectacol coregrafic – „*baletul într-un act*” – subordonat acțiunii libere, unde conținutul se dezvăluie în întregul format din mijloacele muzicii, din montarea decorăției și din coregrafie. În același timp, a apărut „dansul liber” (Isadora Duncan).

Centrul artei coregrafice în anii '20-30 ai sec.XX a fost Franța, unde își demonstra spectacolele sale Baletul rus al lui Serghei Diaghilev.

Sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI se caracterizează prin experimentările maeștrilor de balet, coregrafilor. În balet se introduc elemente moderne, specifice altor dansuri scenice, se utilizează pe larg mijloacele tehnice etc.

Este de menționat influența marilor interpreți (M.Taglioni, I.Duncan, A.Pavlova, M. Plisetskaya) asupra dezvoltării dansului clasic. Fiecare, grație talentului, a conferit genului o estetică specială.

Statutul artei clasice pe parcursul istoriei a fost atât de puternic, încât ea s-a impus, mai ales în secolul XX, chiar și în țări unde tradițiile baletului european lipseau.

De menționat că în Republica Moldova dezvoltarea baletului a avut loc sub influența coregrafiei europene și ruse, totodată, având o bază solidă națională – *dansul popular*. Desigur, că dezvoltarea baletului în Republica Moldova a fost una specifică și a fost determinată de diferiți factori istorici.

Capitolul 3 *Evoluția stilisticii și tehnicii dansului scenic* reflectă particularitățile și tendințele de manifestare a acestora în cadrul interpretării dansurilor scenice.

Stilistica și tehnice dansului scenic sunt abordate din perspectiva mai multor teorii:

- ***Teoria biologică*** (H.Ellis, R.Moore) – dansurile au provenit de la animale, dorința de a-și exprima emoțiile prin mimare a unor elemente a tehnicii dansului.
- ***Teoria psihologică*** (C.Sachs) – mișcările exprimă întreaga esență a individului și care reflectă în fiecare moment al lor, caracterul impulsurilor sistemului nervos central.
- ***Teoria socială*** (C.Sachs) – dansul reprezintă un fenomen social.
- ***Teoria corelării comunicative*** (A.Lomax) – dansul este un sistem de comunicare între oameni printr-un limbaj specific.

În contextul teoriilor prezentate, „dansul, conform originii, este un gen al artei” în care imaginea artistică se creează din schimbarea poziției corpului omenesc” [25, p.446].

Aceste definiții exprimă esența fenomenului și particularitățile lui ca gen al artei coregrafice. Este de observat în primul rând că, după forma reprezentării imaginii artistice, deci conform statutului său ontologic, dansul este o specie spațial-temporal a artei. În al doilea rând, mulți cercetători ai dansului au remarcat o expresivitate deosebită a mișcărilor și o intensitate enormă a ritmului.

De aceea, considerăm important a preciza că *dansul este un gen spațial-temporal al artei ale cărei imagini artistice se creează prin mijloace ce comportă semnificații estetice, cu mișcări și poze sistematizate ritmic.*

Deci dansul, ca oricare altă artă, este o formă specifică a conștiinței sociale și a activității umane, un tip de explorare estetică și spirituală a realității [31, p.78].

Examinând dansul ca gen sintetic al artei primitive care a luat naștere ca modalitate de cunoaștere a sistemului de valori, ca procedeu de informare spirituală despre legăturile sociale cu lumea, despre valoarea naturii și a omului însuși [31, p.248], este de amintit că el dispune și de mijloace specifice, care s-au dezvoltat și s-au format până în secolul al XII-lea, odată cu apariția primelor dansuri scenice, cu începutul stilizării.

Pe parcursul perioadei antestilistice (sincretice), tehnica dansurilor a fost predeterminată în special de semantica lor, acestea fiind totemice, ritualice, de vânătoare, militare etc.

Tehnica constitutivă a dansurilor antice a devenit o bază a stilizării sub influența mai multor condiții culturologice, filosofice, artistice etc.

Următoarea etapă în constituirea și dezvoltarea stilisticii și tehnicii dansului pot fi considerate secolele XII-XVI – perioada divizării dansului în: scenic clasic și nonclasic. În secolele următoare stilistica și tehnica dansului scenic s-a dezvoltat sub influența diferitor factori (istorici, culturologici, filosofici etc.), însă factorul principal este cel subordonat legilor interne ale genului.

E de menționat că evoluția stilisticii și tehnicii dansului scenic a fost determinată, în mare parte, de interpreți de valoare, precum: Pierre Beauchamp, August Vestris, Maria Taglioni, Michail Fokin, Tamara Karsavina, Vaslav Nijinsky, Anna Pavlova ș.a. Fiecare în particular dintre acești virtuozii dansatori au introdus multe elemente inovative unice în stilistica și tehnica dansului.

Coregrafia, ca gen al artei, reflectând unele sfere ale realității, dispune de legitățile sale proprii, inclusiv estetice. Evoluția limbajului dansului a predeterminat și i-a conferit dansului statut de artă. „Limbajul dansului este cel al sentimentelor omenești, și dacă cuvântul semnifică ceva, atunci mișcarea dansului exprimă și redă sens numai atunci când, aflându-se în combinație cu alte mișcări, servește evidențierii întregii structuri imaginare a creației. Caracterul sintetizat și polisemnatismul limbajului coregrafic implică aplicarea legilor speciale de reflectare a realității, constând în convenționalitatea poetică a imaginilor coregrafice. Anume acesta este considerentul din care schimbarea legilor estetice într-o perioadă sau alta a istoriei culturii determină și metoda creării artei de către coregrafi” [36, p.7-8].

Dezvoltarea dansului scenic clasic și nonclasic, în planul tehnicii și stilisticii, pe parcursul istoriei sale a demonstrat atât aspecte comune, cât și specifice, însă întotdeauna în intercorelare și influență reciprocă, chiar și în prezența anumitor contradicții.

Dezvoltarea dansului scenic nonclasic, a stilisticii și a tehnicii sale, pe parcursul istoriei și până în timpurile noastre a creat premisele apariției noilor genuri ale artei scenice – a *dansului modern* și a *dansului postmodern*. La rândul său, dezvoltarea dansului scenic clasic a predeterminat apariția noilor direcții ale artei baletului.

Dezvoltarea dansului de orice tip, apariția noilor genuri ale artei dansului, de regulă se corelează, în primul rând, cu noile abordări ale stilisticii și tehnicii dansului. La etapa contemporană în arta coregrafică au apărut numeroase curente, legate atât de epoca modernismului, cât și de epoca postmodernismului.

Acestei probleme și-au consacrat lucrările Gerald Barrie (*Le dans modern*, Paris: Vigoit, 1977), Leonetta Bentivoglio (*La Danza Contemporanza*, Milan: Longames. Co., 1985), Isabelle Launay (*A la recherche d'une dans modern*, Paris, 1977), Vadim Nikitin *Măiestria coregrafului în dansul modern. Tutorial*. A treia editie. Sankt Petersburg, Moscova, Krasnodar: Editura Lani, Editura Planeta Music, 2017; *Modern-jazz dans*, Moscova, 2000), Isabelle Ginot, Marcelle Michel (*Dansul în secolul XX*, București: Art, 2011) etc.

Aproape toți autorii nominalizați opinează univoc că apariția dansului modern a fost determinată de istoria dezvoltării artei coregrafice, care s-a schimbat tot timpul sub influența factorilor interni și externi. Astfel spus, căutarea noilor forme, a noilor mijloace, a noii filosofii a dansului a fost mereu actuală. În special aceasta s-a manifestat la sfârșitul secolului XX – începutul secolului XXI.

Or, în cadrul artei coregrafice au apărut un șir de termeni care adeseori se interpretează diferit: *contemporary dance*, dans modern, dans postmodern, dans contemporan etc. În acest sens, ne alăturăm opiniei potrivit căreia „*contemporary dance*” (dans modern) este denumirea generalizată a diverselor direcții de dans: balet contemporan, dans modern, dans postmodern etc.

Noțiunea „*contemporary dance*” nu trebuie confundată cu noțiunea „*dans contemporan*”, ca denumire generalizată a dansurilor contemporane, inclusiv a celor nonclasice. La „*contemporary dance*” se referă numai dansurile scenice.

„Dansul contemporan (*Contemporary Danse*) este o direcție a artei dansului ce include tehnicile și stilurile de dans ale secolului XX – începutul secolului XXI, care s-au format pe baza dansului modern și postmodern american și european. În acest context, dansul este examinat ca instrument de dezvoltare a corpului dansatorului și de formare a lexicului coregrafic individual al acestuia. Ca mijloace de exprimare servesc sinteza, actualizarea și dezvoltarea diferitor tehnici și stiluri de dans. Pentru dansul contemporan este caracteristică direcția de cercetare condiționată de interacțiunea dansului cu filosofia mișcării și cu ansamblul de cunoștințe despre posibilitățile corpului omenesc” care se află în continuă dezvoltare [38].

Arta în concepție postmodernistă este principial neomogenă. Ea prezintă un întreg spectru de inovații și repetări. Apar noi arte și dispar altele, tradiționale, sau acestea din urmă sunt supuse unor transformări esențiale. Astfel de procese ce se derulează în paralel – apariția noilor forme artistice în arta contemporană și dispariția celor vechi – sunt legitime.

Coregrafia postmodernistă se deosebește prin pluralismul formelor și tehnicilor sale. Dezvoltarea lor este atât de vertiginoasă, încât este dificil a se vorbi despre direcții concrete formate și stiluri ale dansului, care se sintetizează la nesfârșit. Aceasta este legat, întâi de toate, cu renunțarea la centrism, în sistemul dansului fiind postulat policentrismul. În postmodernism, tradiția ca verigă principală în coregrafia clasică și în cea tradițională cedează locul principiului reprezentativ al exprimării unor imputări imperceptibile, înțeleasă în calitate de senzație, co-participare, amprentă, umbră a trecutului.

Tehnica dansului postmodern se deosebește prin varietate și prin folosirea tuturor posibilităților corpului omenesc.

Astfel, „dansul postmodern dispune de proprietăți estetice specifice, corelate cu estetica nonclasică, recunoscute de limbajul internațional. Lui îi sunt proprii anumite forme existențiale, precum și legătura cu mișcările sociale. De alte curente și stiluri dansul se deosebește nu cronologic, ca fenomen ce urmează după ceva (postmodernul nu dezvoltă și nu duce până la absurditate linia modernului), dar evoluționist, ceea ce presupune dezvoltarea și transformarea lui în ceva de alt gen (postmodernul este o nouă verigă în evoluția culturii coregrafice). Dansul postmodern dispune de proprietăți stabile, constante, demonstrează un nou tip al culturii muzical-coregrafice universale și o formă actuală a teatrului muzical-coregrafic [33, p.99]

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

1. Metoda sincronică și diacronică de cercetare a evoluției dansului scenic în contextul abordării dihotomice ne-a permis să determinăm tendințele și particularitățile constituirii artei coregrafice de la debutul formării ei ca gen (secolul al XII-lea) și până în zilele noastre. Am încercat să argumentăm evoluția dansului ca o paradigmă unică, care funcționează și se dezvoltă după legitățile sale. Conform ipotezei noastre, una dintre aceste legități este dihotomia, care se bazează pe principiile interferenței și transpoziției.
2. În virtutea specificului investigației noastre (ea vizează atât istoria constituirii artei coregrafice, cât și anumite aspecte ale teoriei artei coregrafice), am încercat să stabilim modul în care diferite epoci istorice, contexte cultural-istorice au influențat constituirea și dezvoltarea artei dansului în sens larg. Ca și majoritatea cercetătorilor acestei probleme, ne-am referit la început la Epoca Antică, în care am încercat să găsim acele surse și factori care au predeterminat apariția și dezvoltarea dansului.

Analizând cele mai semnificative cercetări științifice, constatăm că apariția dansului are o bază fiziologo-biologică, psihologică și socială. Constituirea dansului ca artă își are originea în creația populară. Începând cu orânduirea comunei primitive, sub influența diferitor factori și condiții, dansul capătă forme concrete și începe să se divizeze în specii și genuri.

3. În cercetarea noastră, pentru prima dată, s-a întreprins analiza evoluției artei dansului în cadrul modelului tridimensional: istorico-cronologic, filosofico-culturologic și propriu-zis coregrafic (artistic).

În cadrul abordării istorico-cronologice am examinat evoluția dansului în epoca Evului Mediu, Epoca Modernă, Epoca Contemporană și am stabilit cele mai semnificative tendințe de dezvoltare a dansului în fiecare epocă.

În cadrul abordării filosofico-culturologice am analizat influența diferitor curente asupra constituirii artei dansului: Renaștere, clasicism, romantism, expresionism, impresionism, baroc, modernism și postmodernism.

În cadrul abordării propriu-zis coregrafice am relevat legitățile interne de constituire a dansului și, în primul rând, a stilisticii și tehnicii dansului scenic.

4. Una dintre legitățile dezvoltării artei coregrafice este „dihotomia”: începând cu secolul al XII-lea, până la divizarea în clasic și nonclasic, montarea dansului scenic se realiza în cadrul unei paradigme unice. Altfel spus, în această perioadă erau frecvente dansurile cu stilistică nonclasică și cele care aveau la baza lor elemente ale viitorului dans clasic.
5. Aspectul dihotomic (bipolar) al dezvoltării artei dansului a fost caracteristic pentru toate țările europene, fiecare țară își crea propria cultură a dansului în corespundere cu tradițiile și particularitățile naționale.
6. Analiza evoluției dansului scenic la etapa contemporană ne-a permis să evidențiem unele particularități de funcționare a legității dihotomiei.

Pe de o parte, această legitate, care caracterizează dezvoltarea dansului clasic și a celui nonclasic pe parcursul a sute de ani, la etapa contemporană își modifică semnificația inițială, în virtutea faptului că apar noi orientări în arta dansului, unde dispar deosebirile și hotarele.

Pe de altă parte, legitatea dihotomiei se manifestă în măsură deplină în contextul noilor paradigme coregrafice. Spre exemplu: *dans modern – dans nonmodern, dans contemporan – dans clasic*.

Cu toate acestea, legitatea dihotomiei își păstrează, ca și înainte, semnificația în raportul dans scenic nonclasic – dans scenic clasic. Cunoașterea particularităților de funcționare a dihotomiei în arta coregrafică și a principiilor interferenței și transpoziției deschide perspective în căutarea noilor orientări, forme și tehnici ale dansului atât clasic, cât și nonclasic.

7. Examinând dezvoltarea artei dansului în cadrul modernismului și postmodernismului, se poate concluziona că, în plan cultural-istoric, postmodernismul se manifestă ca valorificare și extindere a experienței modernismului ca fenomen estetic. Însă, spre deosebire de modernism, care nu s-a debarasat de trăsăturile clasicismului, de caracteristicile umanismului, de credința în bine etc., postmodernismul șterge integral hotarul dintre genurile coregrafice independente, dintre clasic și nonclasic. Postmodernismul în coregrafie pune accentul pe proces și pe combinarea diferitor stiluri, tehnici, care la prima vedere nu pot fi combinate.
8. Este de remarcat încă o particularitate semnificativă a constituirii artei coregrafice în Europa. Dacă pe parcursul secolelor legiuitori ai modelelor în coregrafie au fost Franța, Italia, Germania, Rusia, iar alte țări erau restante în acest plan cu zeci și chiar sute de ani, atunci la etapa contemporană multe inovații coregrafice, specifice Europei, se implementează cu succes și în alte țări. Spre exemplu, în Republica Moldova în prezent putem vorbi despre o mare diversitate a colectivelor de dansatori cu diferite predilecții.

9. Remarcăm că pe parcursul istoriei au fost numeroase încercări de a sistematiza toate speciile și genurile artei coregrafice. Unele au avut rezonanță, altele – mai puțin succes.

Particularitățile cercetării noastre au determinat necesitatea de a aplica o clasificare sau alta a dansurilor.

În acest sens, am propus o clasificare a dansurilor pe care o considerăm drept mai adecvată obiectivelor cercetării noastre, anume: dans scenic – dans nonscenic (cotidian, popular etc.); dans scenic clasic (balet – balet modern) și dans scenic nonclasic (de salon, popular de scenă, sportiv, dans-modern etc.).

10. Astfel, noi am soluționat **problema științifică** privind fundamentarea factorilor și premiselor care au predeterminat dezvoltarea dansului scenic și stabilirea particularităților coregrafiei contemporane în cadrul postmodernismului.

În baza rezultatelor obținute și concluziilor generale formulăm următoarele **recomandări**:

✓ **Recomandări pentru factori de decizie la nivel național**

1. Promovarea artei coregrafice în Republica Moldova și peste hotarele ei prin reactualizarea politicilor în acest domeniu, având ca reper și rezultatele cercetării date.
2. Promovarea activă a statutului, imaginii artistice și profesionale a dansatorilor și a coregrafilor, în general.

✓ **Recomandări pentru cercetători**

1. Problema cercetării evoluției și dezvoltării artei coregrafice în Republica Moldova este una mai puțin abordată și studiată, cât în plan teoretic, atât și în plan istoric. Cercetarea dată deschide noi direcții și oportunități de studiere a diferitor aspecte ale artei coregrafice în Republica Moldova:
 - particularitățile evoluției artei coregrafice în perioada interbelică;
 - particularitățile dezvoltării artei coregrafice la etapa contemporană;
 - influența postmodernismului asupra dezvoltării artei coregrafice;
 - interferența genurilor artei coregrafice la etapa actuală;
 - creația marilor dansatori/ coregafi din Republica Moldova și de peste hotare (*de exemplu*, creația lui Radu Poclitaru).
2. Înaintarea proiectelor de cercetare a problematicii dezvoltării artei coregrafice în Republica Moldova la diferite concursuri de proiecte naționale și internaționale.

✓ **Recomandări pentru cadrele didactice universitare sau din colegiile cu profil artistic**

1. Reactualizarea curriculumului la disciplina ”Teoria și istoria artei coregrafice” prin introducerea noilor subiecte, generate de cercetarea dată: *Cadrul dihotomic al dezvoltării artei coregrafice; Evoluția dansului scenic în Republica Moldova; Influența*

postmodernismului asupra artei coregrafice; Tendințele evoluției dansului clasic/ dansului popular în Republica Moldova.

2. Valorificarea metodelor sincronă și diacronă în analiza evoluției artei coregrafice, realizată de studenți în cadrul orelor academice.
3. Implicarea studenților, masteranzilor, doctoranzilor din domeniul artei coregrafice în realizarea cercetărilor în domeniul evoluției artei coregrafice.
4. Elaborarea ghidului pentru studenți ”*Evoluția artei coregrafice în Republica Moldova*”.

✓ ***Recomandări pentru maiștri de balet, coregafi***

1. Autoformarea, autodezvoltarea profesională prin studierea cadrului analitic și teoretic al cercetării.
2. Montarea și realizarea spectacolelor coregrafice, având ca reper rezultatele cercetării, în primul rând, cele legate de influența postmodernismului asupra artei coregrafice.

BIBLIOGRAFIE

1. Apostol S. *Particularities of dance's (classical and nonclassical)stylistics and techniques in context of modernism and postmodernism*. Revista UNATC, Journal of Drama Teaching, Volumul 4, Iss. 2(7) 2020, p.71-79. ISSN 2601-209X, ISSN-L 2601-209X.
2. Apostol S. *Evolution of scenic dance: historical context*. În: Revista de teoria și critica artei "REVART", nr.1/42, 2023, Editura Eurostampa. ISSN 1841-1169, E-ISSN 2069-0495.
3. Apostol S. *Unele particularități ale evoluției artei coregrafice în România și Republica Moldova: cadrul valoric și educațional*. În: Revista "Studia Universitatis Moldaviae", Științe ale Educației, Categoria B, nr.5(165), 2023, CEP: USM, ISSN 1857-2103.
4. Apostol S. *Stilistica și tehnica dansului scenic în dezvoltare*. În: Volumul Conferinței internaționale "Europa multilingvistică, multietnică și multiculturală", Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2022, p.105-116. ISBN 978-606-37-1717-8.
5. Apostol S. *Constituirea și dezvoltarea dansului scenic: tendințe și particularități*. În: Revista de știință, inovare, cultură și artă „AKADEMOS”, Categoria B, nr.4(67), 2022, p.136-141, AȘM: Tipografia Centrală Î.S. ISSN 1857-0461; E-ISSN 2587-3687.
<https://doi.org/10.52673/18570461.22.4-67.18>
6. Apostol S. *Evoluția stilisticii și tehnicii artei dansului: principii și particularități*. În: Revista "Studiul Artelor și Culturologie: istorie, teorie, practică", Tipul B, nr.2(43), 2022, p.119-125, AMTAP: Notograf Prim. ISSN 2345-1408; E-ISSN 2345-1831.
<https://doi.org/10.55383/amtap.2022.2.21>
7. Apostol S. *Apariția și dezvoltarea dansului clasic: premise și particularități*. În: Materialele Conferinței științifice naționale a doctoranzilor și conducătorilor de doctorat „Cultura și Arta: cercetare, valorificare, promovare”, 09.10.2022, AMTAP.
8. Dohotaru M., Guțu Z. *Arta coregrafică – purtătoare a sistemului de valori*. Volumul Conferinței științifico-practice internaționale „Valorificarea strategiilor inovaționale de dezvoltare a învățământului artistic contemporan”, Ediția a II-a, 15-16 iunie, 2018, Proiectul de cercetare "Managementul implementării praxiologiei formativ-inovaționale în sistemul învățământului artistic național", Universitatea de Stat "Alec Russo" din Bălți, p.179-184. ISBN 978-9975-3267-1-1.
9. Dohotaru M., Guțu Z. *Valente axiologice și educative ale artei coregrafice*. Monografie. Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Chișinău: CEP USM, 2019, 177 p., ISBN 978-9975-149-42-6.
10. Dohotaru M., Guțu, Z. *Choreography as means of training value orientations for students at faculties with artistic profile*. Proceedings of CIEA 2018 The Fifth International Conference

- on Adult Education *Education for Values – continuity and context*”, Iasi (Romania), April 25th-27th, 2018, Chisinau (Moldova) April 27th-28th, 2018, Bologna (Italy): EDlearning, 2018, ISBN 978-88-87729-48-1, p.167-174.
11. Enache L. *Teatru-dans – Modalități de comunicare expresivă în dinamica artelor scenice*. Iași: Artes, 2016, 132 p., ISBN 978-606-547-281-5.
 12. Ginot I., Michel M. *Dansul în secolul XX./ Trad. de V.Săndulescu*. București: Art, 2011, 283 p., ISBN 978-973-124-533-1.
 13. Guțu Z. *Dezvoltarea tehnicii de interpretare a dansului la studenți în cadrul orelor practice*. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Educația artistică: realizările trecutului și provocările prezentului”*, organizată cu prilejul aniversării a 75 ani ai învățământului artistic superior, Academia de Muzică, Teatru și Arte Platice, 2015, Chișinău: AMTAP, p.17-18, ISBN 978-52-196-3
 14. Guțu Z. *Educație estetică și educație artistică: concept și metodologie*. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Învățământul universitar și piața muncii: conexiuni și perspective”*, 21 noiembrie, 2014, USM, Chișinău: CEP USM, 2014, p.101-107. ISBN 978-9975-71-675-8.
 15. Guțu Z. *Exerciții coregrafice: Tehnici de predare a dansului scenic popular*. În: *Materialele Simpozionului internațional „Tradiție și inovație, identitatea și globalism în arta contemporană”*, Constanța (România), iunie, 2010. p.27-28.
 16. Guțu Z. *Exersisul coregrafic ca parte componentă a procesului de studiere a dansului scenic-popular*. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Problemele metodico-didactice în învățământul artistic superior”*, Chișinău: AMTAP, 2003, p.37-39.
 17. Guțu Z. *Posibile tehnologii de formare a competențelor profesionale la studenții-coregafi*. În: *Materialele Conferinței științifice „Învățământul artistic – dimensiuni culturale”*, Chișinău: AMTAP, 2003, p.67-71.
 18. Guțu Z. *Procesul de instruire coregrafică a studenților din perspectiva creativității*. În: *Materiale Conferinței Științifice internaționale „Educația artistic-spirituală în contextul Învățământului contemporan”*, Bălți: Universitatea de Stat „Alecă Russu” din Bălți, 2005, p.78-81.
 19. Guțu Z. *Romantismul pe scena baletului în creația lui M.Taglioni*. În: *”Investigații pedagogice și psihologice”*. Chișinău: IȘPP, 1994, p.72-76.
 20. Haskell A.L. *The Wonderful World of the Dance*. London, Maccdonald Orbis, 1969.
 21. Lomax A. *Folk Song Style and Culture*. Washington, 1968. 384 p.
 22. Sachs C. *World History of the Dance*. New-York: Publisher, Seven Arts, 1952, 469 p.

23. Urseanu T., Ianegic I., Ionescu L. *Istoria baletului*. București, 1967, 319 p.
24. *Балет*. Энциклопедия. Москва: «Советская энциклопедия», 1981, 623 p.
25. *Все о балете*. / Сост. Е.Я. Суриц. Москва-Ленинград, 1966, 454 p.
26. Ивановский Н.П. *Бальный танец XVI-XIX веков*. Калининград: «Янтарный сказ». 2004, 208 p.
27. *История Европы*. Том.1. *Древняя Европа*. Москва: «Наука», 1988, 704 p.
28. *История Европы*. Том.2. *Средневековая Европа*. Москва: «Наука», 1992, 808 p.
29. *История Европы*. Том.3. *От средневековья к новому времени (конец XV – первая половина XVII века)*. Москва: «Наука», 1993, 656 p.
30. *История Европы*. Том.4. *История нового времени*. Москва: «Наука», 1994, 509 p.
31. Каган М.С. *Лекции по эстетике*. Ленинград, ЛГУ, 1971, 766 p.
32. Кант И. *Сочинения*: В 6 т. Т.6. Москва: Мысль, 1966, 743 p.
33. Кисеева Е.В. *Роль танца постмодерн в культуре*. Южно-Российский музыкальный альманах 2013, №1(12).
34. *Классики хореографии*. / Под ред. Е.И.Чеснокова. Москва-Ленинград, 1937, 357 p.
35. Красовская В.М. *Западноевропейский балетный театр. Очерки истории. От истоков до середины XVIII века*. Ленинград: «Искусство», 1979, 295 p.
36. Никитин В.Ю. *Мастерство хореографа в современном танце*. Учебное пособие. Издание третье, стереотипное. Санкт-Петербург, Москва, Краснодар: «Лань», «Планета музыки», 2017, 520 p.
37. *Современный бальный танец*: Пособие для студентов ин-тов культуры, учащихся культ.-просвет. училищ и руководителей коллективов бального танца./ Под ред. В.М. Стригановой и В.И. Уральской. Москва: «Просвещение», 1977, 432 p.

ADNOTARE

Apostol Snejana, „Dihotomia evoluției dansului scenic în contextul abordărilor sincrone și diacronice”, teză de doctor în arte, Chișinău, 2023

Structura tezei: Lucrarea cuprinde introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie cu 179 de surse, 132 pagini text de bază, 1 anexă. Lucrarea conține 5 tabele. Rezultatele cercetării s-au concretizat în 6 articole științifice publicate în reviste științifice și/ sau prezentate în cadrul conferințelor internaționale și cu participare internațională.

Cuvinte-cheie: coregrafie, dans, evoluția dansului scenic, dihotomie, balet, dans clasic, dans nonclasic, modernism, postmodernism, stilistica și tehnica dansului, spectacol coregrafic.

Domeniul de cercetare: Artă coregrafică.

Scopul cercetării: determinarea factorilor și premiselor evoluției dansului scenic pe continentul european în contextul abordărilor dihotomice și tridimensionale.

Obiectivele cercetării: (1) analiza factorilor istorici și socioculturali care au predeterminat apariția dansului scenic; (2) determinarea și analiza etapelor de evoluție a dansului scenic în cadrul abordării tridimensionale; (3) fundamentarea conceptului de dezvoltare dihotomică a dansului scenic; (4) evidențierea particularităților și a unor premise în evoluția dansului, începând cu secolul al XII-lea și până în prezent; (5) determinarea tendințelor de dezvoltare a dansului scenic în cadrul modernismului și postmodernismului.

Noutatea științifică și originalitatea cercetării: (1) a fost propusă o nouă viziune în cercetarea artei coregrafice, care are la bază conceptul dihotomic; (2) au fost relevate contextele și premisele istorice și social-culturale care au influențat constituirea și dezvoltarea dansului scenic pe continentul european; (3) au fost evidențiate și argumentate premisele apariției și evoluției dansului scenic în cadrul abordării tridimensionale: istorice, filosofico-culturologice și propriu-zis coregrafice; (4) au fost argumentate particularitățile fiziologice, biologice, psihologice și sociale ale stilisticii și tehnicii dansului scenic; (5) au fost evidențiate tendințele de dezvoltare a dansului scenic de pe pozițiile modernismului și ale postmodernismului.

Problema științifică soluționată: stabilirea factorilor, premiselor și particularităților de dezvoltare a artei dansului, în speță, a dansului scenic din perspectiva abordării dihotomice și tridimensionale (istorice, filosofico-culturologice și propriu-zis coregrafice).

Relevanța teoretică a cercetării: (1) pentru prima dată este fundamentat conceptul dihotomic al constituirii și dezvoltării dansului clasic și nonclasic; (2) este fundamentat coraportul cauză-efect din particularitățile diferitor epoci istorice și impactul lor asupra constituirii și dezvoltării artei coregrafice; (3) este dată clasificarea artei coregrafice în cadrul abordărilor modernistă și postmodernistă; (4) sunt determinate premisele dezvoltării artei dansului; (5) sunt specificate tendințele de dezvoltare a artei coregrafice în plan retrospectiv; (6) este determinat statutul și sunt stabilite caracteristicile dansului scenic național, ca parte a culturii europene și naționale.

Valoarea aplicativă a cercetării rezidă în posibilitățile utilizării rezultatelor cercetării la elaborarea cursurilor de teorie și istorie a artei coregrafice pentru colegiile și facultățile cu profiluri artistice, a curriculumului „*Istoria și teoria artei coregrafice*”, a ghidurilor, a materialelor didactice.

Implementarea rezultatelor științifice: Rezultatele cercetărilor sunt aplicate în procesul de instruire la Facultatea *Arta Teatrală, Coregrafică și Multimedia* a Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice pe baza Curriculumului și a cursului „*Istoria și teoria artei coregrafice*”.

ANNOTATION

Apostol Snejana, „*The dichotomy of the evolution of stage dance in the context of synchronic and diachronic approaches*”, doctoral thesis of arts, Chisinau, 2023

Thesis structure: The research paper includes an introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, a bibliography with 179 sources, 132 pages of basic text, 1 appendice. The paper contains 5 tables. The research results are 6 scientific articles published in scientific journals and/ or presented at international conferences with international participation.

Keywords: choreography, dance, evolution of stage dance, dichotomy, ballet, classical dance, non-classical dance, modernism, postmodernism, dance stylistic and technique, choreographic performance.

The field of the research: Choreographic art.

The purpose of the research: (1) analysis of the historical and sociocultural factors that predetermined the appearance of stage dance; (2) determining and analyzing the stages of stage dance evolution within the three-dimensional approach; (3) substantiating the concept of dichotomous development of stage dance; (4) highlighting the particularities and some premises in the evolution of dance, starting from the twelfth century and up to the present; (5) determining the development trends of stage dance within modernism and postmodernism.

The scientific novelty and originality of the research: (1) a new vision was proposed in the research of choreographic art, which is based on both the dichotomous concept; (2) the historical and social-cultural contexts and premises were revealed, which influenced the establishment and development of stage dance on the European continent; (3) premises for the appearance and evolution of stage dance were highlighted and argued within the three-dimensional approach: historical, philosophical-cultural and, actually, choreographic; (4) the physiological, biological, psychological and social peculiarities of the stylistics and technique of stage dance were argued; (5) the development trends of stage dance from the positions of modernism and postmodernism were highlighted.

The scientific problem solved: establishing the factors, premises and peculiarities of the development of the art of dance, in this case, of stage dance from the perspective of the dichotomous and three-dimensional approach (historical, philosophical-cultural and choreographic).

The theoretical relevance of the research: (1) for the first time, the dichotomous concept of the constitution and development of classical and non-classical dance is substantiated; (2) the cause-effect relationship between the particularities of different classical eras and their impact on the creation and development of choreographic art is substantiated; (3) the classification of choreographic art is given within the framework of modernist and postmodernist approaches; (4) the premises for the development of the art of dance are determined; (5) the development trends of the choreographic art are specified in retrospect; (6) the status and characteristics of the national stage dance are determined, as part of the European and national culture.

The applicative value of the research resides in the possibilities of using the research results to develop the theory and history of choreographic art courses for colleges and faculties with artistic profiles, the „*History and the Theory of Choreographic Art*” curriculum, guides, didactic materials.

Implementation of the scientific results: The research results are applied in the training process at the Faculty of Theatrical, Choreographic and Multimedia Art of the Academy of Music, Theater and Fine Arts based on the Curriculum and the course „*History and the Theory of Choreographic Art*”.

АННОТАЦИЯ

Апостол Снежана, «*Дихотомия эволюции сценического танца в контексте синхронного и диахронного подходов*», диссертация на соискание ученой степени доктора искусств, Кишинэу, 2023

Структура диссертации: Работа включает введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиографию из 179 источников, 132 страницы основного текста, 1 приложение. Диссертация содержит 5 таблиц. По результатам исследования было опубликовано 6 научных статей в научных журналах и/ или представленных на международных конференциях.

Ключевые слова: балет, дихотомия, классический танец, модернизм, неклассический танец, постмодернизм, танец, хореография, хореографический спектакль, сценический танец, стилистика и техника танца,

Область исследования: Хореографическое искусство.

Цель исследования: определение факторов и предпосылок эволюции сценического танца на европейском континенте в рамках дихотомического и трехмерного подходов.

Задачи исследования: (1) анализ исторических и социокультурных факторов, которые предопределяли появление сценического танца; (2) установление и анализ этапов эволюции сценического танца в рамках трехмерного подхода; (3) обоснование концепции дихотомического развития сценического танца; (4) определение особенностей и некоторых предпосылок эволюции сценического танца, начиная с XII-го века и до наших дней; (5) выявление тенденций развития сценического танца в рамках модернизма и постмодернизма.

Научная новизна и оригинальность исследования: (1) был предложен новый подход к исследованию эволюции сценического танца – дихотомический; (2) были выявлены исторические, социально-культурные контексты, которые повлияли на становление и развитие сценического танца на европейском континенте; (3) были обоснованы предпосылки эволюции сценического танца в рамках трехмерного подхода: исторические, философско-культуроведческие и хореографические; (4) были установлены физиологические, биологические, психологические и социальные факторы эволюции стилистики и техники сценического танца; (5) были выявлены тенденции развития сценического танца в рамках модернизма и постмодернизма.

Главная решенная научная проблема: установлены факторы, предпосылки и особенности развития хореографического искусства и, в частности, сценического танца в рамках дихотомического и трехмерного подходов (исторического, философско-культуроведческого и, собственно, хореографического).

Теоретическая значимость исследования: (1) впервые обоснован дихотомический подход к изучению эволюции сценического танца (классического и неклассического); (2) обоснована причинно-следственная связь между особенностями различных исторических эпох и их влиянием на становление и развитие хореографического искусства; (3) дана классификация видов хореографического искусства в рамках модернистского и постмодернистского подходов; (4) определены предпосылки развития искусства танца; (5) выявлены тенденции развития хореографического искусства в ретроспективном плане; (6) определены статус и характеристики сценического танца, как составной части европейской и национальной культуры.

Практическая значимость исследования состоит в возможности использовать полученные результаты в разработке академических курсов по теории и истории хореографии для профильных колледжей и факультетов, а также для разработки курсов по «*Истории и теории хореографического искусства*», учебников, других дидактических материалов.

Внедрение результатов исследования: Результаты исследования внедрены в учебный процесс на Факультете Театрального Искусства, Хореографии и Мультимедиа в Академии Музыки, Театра и Изобразительного Искусства посредством их включения в курсовую программу академического курса «*История и теория хореографического искусства*».

APOSTOL SNEJANA

**DIHOTOMIA EVOLUȚIEI DANSULUI SCENIC ÎN CONTEXTUL
ABORDĂRILOR SINCRONICE ȘI DIACRONICE**

REZUMATUL

TEZEI DE DOCTOR ÎN ARTE

SPECIALITATEA 654.01 – ARTĂ TEATRALĂ, COREGRAFICĂ

(CERCETARE)

Aprobat spre tipar: 22.05.2023
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar: 1,9

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tiraj 50 ex.
Comanda nr. 2023

**Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
Str. Alexei Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009**